אוצר מדרשים — מסכת גיהנם

מסכת גיהנם

[ראשית חכמה שער היראה פי"ב; בית המדרש ח"א]

כתיב לפני זעמו מי יעמוד ומי יקום בחרון אפו (נחום א':ו'), ר' זעירא פתח לעלוקה שתי בנות הב הב (משלי ל' ט"ו), א"ר אליעזר שתי כתות של מלאכים עומדים על פתחי גיהנם, ואומרות הב הב אייתי אייתי, ולמה נקרא שמו גיהנם שקול נהמתה הולך מסוף העולם עד סופו, ולמה נקרא שמו תפתה שהכל נכנסים שם בפתוי של יצר הרע.

פרק ראשון: ר' יוחנן פתח, עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה (תהלים פ"ד), מלמד שהרשע מתודה כשם שהמצורע מתודה ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני. שלשה עדים יש בגיהנם א' בים א' במדבר א' בישוב, זו שבים מנין, שנאמר מבטן שאול שועתי שמעה קולי (יונה ב':ג'), זו שבמדבר מנין, שנאמר וירדו חיים שאולה (במדבר י"ז ל"ג). זו שבישוב מנין, שנאמר נאום ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלם (ישעיה ל"א ט'), חמשה מיני אש יש בגיהנם, אש אוכלת ושותה, שותה ואינה אוכלת, אוכלת ואינה שותה, לא אוכלת ולא שותה, ויש אש אוכלת אש. יש בה גחלים כהרים ויש בה גחלים כגבעות יש בה גחלים כים המלח ויש בה גחלים כאבנים גדולות. יש בה נהרות של זפת ושל גפרית מושכין ורותחין גחלי רתמים. —גזר דינו של רשע מלאכי חבלה דוחפין אותו על פניו ואחרים מקבלים אותו מהם ודוחפין אותו לפני אור של גיהנם ופוערת פיה ובולעתו, שנאמר לכן הרחיבה שאול נפשה ופוערת פיה לבלי חוק וירד הדרה והמונה ושאונה ועלז בה (שם ה' י"ד). למי שאין בידו מצוה אחת שמכריעו לכף זכות, אבל מי שיש בידו תורה ומעשים טובים ויסורין רבים באים עליו ניצול מדינה של גיהנם, שנאמר גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע וכו' שבטך ומשענתך המה ינחמוני (תהלים כ"ג ד'), שבטך אלו יסורין ומשענתך זו התורה.

פרק שני: ר' יוחנן פתח, ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש (איוב י"א כ'). גוף שאינו כלה ונשמתו יוצאת באש שאינו נכבה, ועליהם הכתוב אומר כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה (ישעיה ס"ו כ"ד). א"ר יהושע בן לוי פעם אחת הלכתי בדרך ומצאתי אליהו הנביא ז"ל אמר לי רצונך שאעמידך על שער גיהנם ? אמרתי לו הן. הראני בני אדם שתלויין בחוטמם ובני אדם שתלויין בידיהם, וב"א שתלויין בלשונם, וב"א שתלויין ברגליהם, והראני נשים שתלויות בדדיהן, והראני בני אדם שתלויין בעיניהם, והראני ב"א שמאכילין אותם בשרם, וב"א שמאכילין אותם גחלי רתמים, וב"א יושבים חיים ותולעים אוכלין אותם. אמר לי אלו שכתוב עליהם כי תולעתם לא תמות. והראני בני אדם שמאכילין אותם חול דק והיו מאכילין אותם על כרחם ושיניהם נשברות, והקב"ה אומר להם רשעים כשאכלתם את הגזל היה מתוק בפיכם ועתה אין בכם

כח לאכול, לקיים מה שנאמר שני רשעים שברת (תהלים ג' ח'). והראני בני אדם שמשליכין אותם מן האש לשלג ומן השלג לאש כרועה זה שרועה את צאנו מהר להר ועליהם הכתוב אומר כצאן לשאול שתו מות ירעם וירדו בם ישרים לבקר וצורם לבלות שאול מזבול לו (שם מ"ט ט"ו). אמר ר' יוחנן כל מלאך ומלאך ממונה להפרע עונש עבירה אחת. זה בא ודן אותו והולך לו, וכן השני וכן השלישי וכן כולם עד שמשלימין לכל עבירות שיש בידו. למה הדבר דומה לבעל חוב שהיה לו בעלי חובות הרבה והוליכוהו אצל המלך, א"ל המלך מה אעשה לכם לכו וחלקוהו ביניכם. באותה שעה נפשו נמסרת בגיהנם למלאכים אכזרים ומחלקים אותו ביניהם.

פרק שלישי: תניא שלשה יורדין לגיהנם ואין עולין, הבא על אשת איש, והמלבין פני חבירו ברבים, והנשבע בשם ה' לשקר, וי"א אף המתכבד בקלון חבירו, והמסכסך בין איש לאשתו להביא מריבה ביניהם. בכל ערב שבת מוליכין אותן לשני הרים של שלג ומניחין אותן שם, ובמוצאי שבת מחזירין אותם למקומם, ומלאך יוצא ודוחף אותם ומחזיר אותם למקומם בגיהנם. ומהן נוטלין שלג ונותנין תחת בית שחיתם כדי לצנן אותם בששת ימי החול, והקב"ה אומר להם רשעים אוי לכם שאף בגיהנם אתם גוזלים, שנאמר ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו(איוב כ"ד י"ט) כלומר אף בשאול חטאו.

פרק רביעי: כל י"ב חדש נעשים אפר והרוח מפזרתן תחת רגלי הצדיקים, דכתיב ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם (מלאכי ג' כ"ט), ואח"כ נשמתן חוזרת בהם והם יוצאים מגיהנם, ופניהם שחורות כשולי קדירה והם מצדיקים עליהם את הדין ואומרים יפה גזרת עלינו יפה דנתנו, לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים כיום הזה. אבל אומות העולם עובדי ע"ז דנים אותם בשבעה מדורות של אש ובכל מדור ומדור י"ב חודש. ונהר דינור יוצא מתחת כסא הכבוד ויורד עליהם והולך מסוף העולם ועד סופו. וז' מדורות יש ביניהם (במדרש רות הנעלם ביארו ז' מדורות, עי' זהר חדש דף ל"ג. ועי' ג"כ זהר פ' תרומה דף ק"נ ע"ב שיש מקום בגיהנם הנקרא צואה רותחת וכו', גם במדרש תהלים י"א ו') ובכל מדור ומדור יש בו ששת אלפים בתים ובכל בית ובית יש בו ששת אלפים חלונות ובכל חלון וחלון יש בו ששת אלפים כדי מרה, וכלם מזומנים לסופרים ולדיינים שלא עשו כהוגן, ולאותה שעה אמר שלמה ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך וגו', ואחד מהם אינו נמלט אלא א"כ יש בו תורת ומעשים טובים. אחרי כל זאת הקב"ה מרחם על בריותיו שנאמר כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי.

סליק מסכת גיהנם